

חג החנוכה - קטעי מידע ומשימות נלוות

טעם ומשמעות

חג חנוכה הוא חג שתוקן על ידי חכמי ישראל (דרבנן) לזכר ניצחונם של החשמונאים במרד נגד היוונים בתקופת בית המקדש השני. הוא מסמל את טיהורו של המקדש על ידי החשמונאים וחנוכתו. החג נחגג במשך שמונה ימים, החל מ"ה בכסלו ומהווה ימי הודיה ושמחה על חידוש עבודת הקודש ונס פך השמן. חנוכה הוא חג דתי ולאומי כאחד משום שבזכות גבורת החשמונאים חודשה הריבונות היהודית בירושלים והתאפשרה חנוכת המזבח. בעת החדשה אימצה התנועה הציונית את ההיבט הלאומי של החג. חג החנוכה הפך לסמל לגבורה יהודית וליכולתו של העם היהודי לנצח את אויביו, למגר את ההתבוללות ולחדש את הריבונות על ארץ ישראל.

חג החנוכה במקורות - מוצג בספרים הביטחוניים

חג חנוכה מוזכר בספרי החשמונאים (מקבים) א' ו-ב'. אלו הם ספרים חיצוניים שהשתמרו ביוונית ותורגמו לעברית בעת החדשה.

"אז אמרו יהודה ואחיו: הנה נגפו איביו, נעלה לטהר את המקדש ולחנכו... אתרי-כן לקחו אבנים שלמות על פי התורה, וקנו מזבח חדש... בנו את המקדש ואת אשר בתוך הבית... וביום חמשה ועשרים לחדש התשיעי הוא חדש כסלו... הקריבו קרבן על פי התורה על מזבח העולה החדש אשר עשו... שמונה ימים חגגו את חנכת המזבח... ותגדל השמחה עד מאד בעם, ותרפת הגויים סרה. יהודה ואחיו וכל קהל ישראל קבעו לחג את ימי חנכת המזבח במועדם בכל שנה ושנה שמונה ימים מיום חמשה ועשרים לחדש כסלו בשמחה וששון".

(חשמונאים א', פרק ד', ל"ו - ס"א. תרגום מיוונית: א.ש. הרטום)

נס פך השמן

בסכוליון (פירוש עברי קדום למגילת תענית) מתואר החג בפירוט ובו מופיע לראשונה סיפור נס פך השמן. על פי מקור זה, כאשר ביקשו החשמונאים לחדש את פעילות בית המקדש, לא היה בידם די שמן זית טהור, חתום בחותמו של הכהן הגדול, להדלקת המנורה שדלקה במקדש. לבסוף נמצא פך שהכיל כמות שמן מספיקה להדלקת המנורה במשך יום אחד בלבד, אך באורח נס הספיק השמן למשך שמונה ימים תמימים. בעקבות נס זה קבעו חכמים להדליק נרות מדי שנה במשך שמונה ימי החג. חלקו הראשון של תיאור נס פך השמן מופיע גם במסכת שבת בתלמוד הבבלי.

שמירת החג

חג החנוכה: מקור השם חנוכה - מלשון חנוכת המזבח או חנוכת המקדש, שנערכה לאחר כיבושו וטיהורו על ידי המכבים כמתואר בספר מקבים א. הסבר נוסף למקור השם הוא לשוני: חנוכה=חנו (ב) כ"ה, כלומר כ"ה בכסלו חנו ישראל מאויביהם.

חג האורים: כך כינה את חג החנוכה ההיסטוריון יוסף בן מתתיהו (פלוויוס) בספר 'קדמוניות היהודים'. שם זה מבטא את מצוות הדלקת נרות חנוכה. לחנוכה כתג האורים נקשרו סמלים רבים הקשורים לאור ומשכך מרבים במהלך החג להשתמש בנרות, בלפידים, לשיר שירים על אור וחושך.

הנהיג את החנוכה

הדלקת נרות חנוכה

המנהג המאפיין ביותר את חג חנוכה. הרוב נוהגים להדליק נר אחד ביום הראשון ושמונה נרות ביום האחרון אך יש הנוהגים להתחיל עם חנוכייה מלאה ולהפחית בכל יום נר אחד. הדלקת הנרות מלווה בברכות ובדרך כלל גם בשירי חנוכה.

משחק בסביבונים

הסביבון הוא משחק ילדים. בישראל כתובות על הסביבון ארבע אותיות נ ג ה ו-פ, המציינות את המילים "נס גדול היה פה". מחוץ לישראל כתובות על הסביבון האותיות נ ג ה ו-ש, המציינות את המילים "נס גדול היה שם".

מקור המנהג במשחק הגרלה של ילדי גרמניה, נוצרים ויהודים, מהמאה ה-16 בו השתמשו בסביבון כקוביית משחק. האותיות על פאות הסביבון סימנו בראשי תיבות לטיניות את מצב הזכייה של סכום ההימור: T - Take all (קח הכל) H - Half, (חצי), P - Put in (הכנס), N - Nothing, (כלום). המשחק בסביבון שנפוץ גם באירופה (ונקרא ביידיש "דריידל") אומץ שם על ידי היהודים, ומאחר שימי החנוכה היו ימי פגרה שלא התקיימו בהם לימודים, נהגו הילדים לבלות את לילות החג במשחק הסביבונים. לכן נכרך המשחק עם מסורת חג החנוכה וניסיו. בתוך כך הוסבו בהמשך האותיות הלטיניות באותיות עבריות הקשורות לנס פך השמן.

אכילת לביבות וסופגניות

כדי לפאר את נס פח השמן נוהגים לאכול בחנוכה שני מאכלים שמטגנים בהרבה שמן- סופגניות ולביבות.

מתן דמי חנוכה לילדים וילדות

מנהג דמי חנוכה היה במקור מנהג חינוכי שמטרתו לחנך את הילדים לתת מעשר מהכסף שלהם לצדקה. יש שאומרים שהמנהג התפתח גם בגלל הקרבה של חנוכה לחג המולד והרצון בגולה לתת לילדים היהודים מתנות כמו שקיבלו הילדים הנוצרים.

תפילות

בכל אחד מימי החנוכה קוראים בבית הכנסת "הלל", כמו בראש חודש ובשלושת הרגלים. בנוסף, בכל אחת מתפילות העמידה ובכל עת שאומרים את ברכת המזון מוסיפים את תפילת "על הניסים".

שאלות

1. מדוע נקרא חג החנוכה בשם זה?

2. מתי מציינים את חג החנוכה?

3. מה מסמל חג החנוכה לפי הכתוב בקטע שקראתם?

4. " חנוכה הוא חג דתי ולאומי כאחד" - הסבירו מדוע?

5. "משום שבזכות גבורת החשמונאים חודשה הריבונות היהודית בירושלים

והתאפשרה חנוכת המזבח"

א. מה משמעות המילה משום

במשפט?

ב. איזו מילה ניתן לכתוב במקום המילה

"משום"?

6. מתי הוכר חג החנוכה כחג לאומי? על ידי מי הוכר כחג לאומי?

7. אתרו את המילים הבאות במילון ובארו את פירושן:

א. התבוללות:

ב. ריבונות:

8. היכן מוזכר חג החנוכה במקורות? העתיקו מתוך הקטע את המשפט

המתאים.

9. הסבירו בלשונכם את נס פך השמן כפי שמתואר בקטע שקראתם-
